

УДК 343.98:343.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.65>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

Філашкін В.,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0006-3920-9268

Філашкін В.С. Теоретичні засади побудови комплексної моделі методики розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

У статті розглянуто проблематику класифікації та формування методик розслідування кримінальних правопорушень, зокрема кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Узагальнення наукових підходів демонструє наявність суттєвої розбіжності думок щодо підстав виділення рівнів методик, що призводить до дублювання категорій, нечіткості взаємозв'язків між ними та обмежує практичну застосовність. Визначено, що ефективна криміналістична методика повинна базуватися на єдиному суттєвому критерію, що забезпечує системність, внутрішню узгодженість і можливість взаємного доповнення окремих методів.

Висвітлено сучасні концепції криміналістичної діяльності, орієнтованої на виявлення, припинення, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням. Особлива увага приділена кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи, які поєднують насильницькі дії та нематеріальні посягання на базові цінності людини. У статті обґрунтовано необхідність комплексного підходу, що поєднає загальнотеоретичні положення криміналістики з практичними алгоритмами дій слідчих, детективів та прокурорів.

Розкрито структуру комплексної методики, що включає визначення об'єкта й предмета дослідження, класифікацію кримінальних правопорушень, розробку алгоритмів та програм проведення слідчих (розшукових) і оперативно-розшукових дій, а також механізми взаємодії між підрозділами правоохоронних органів. Акцентовано на важливості поетапної організації розслідування, що забезпечує системність дій, урахування специфіки кримінальних правопорушень та оперативне реагування на слідчі ситуації.

Зроблено висновок, що комплексна криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи повинна мати гнучку структуру, поєднувати фундаментальні принципи науки і практичні рекомендації та бути здатною до адаптації в умовах воєнного стану, масових порушень прав людини та сучасних технологічних викликів. Такий підхід створює передумови для формування ефективної моделі криміналістичної методики, здатної забезпечити всебічне виявлення, фіксацію та розслідування кримінальних правопорушень, захист прав потерпілих та підвищення результативності кримінального провадження.

Ключові слова: криміналістична методика, методика розслідування, кримінальне провадження, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, проти волі, честі та гідності.

Filashkin V.S. Theoretical foundations for building a comprehensive model of the methodology for investigating criminal offenses against an individual's liberty, honor and dignity.

The article examines the issues of classification and development of investigative methodologies for criminal offenses, in particular crimes against the liberty, honor, and dignity of the individual. A review of scientific approaches demonstrates significant discrepancies regarding the criteria for distinguishing levels of methodologies, which leads to duplication of categories, unclear interrelations, and limits practical applicability. It is emphasized that an effective criminalistic methodology should be based on a single essential criterion, ensuring systematization, internal consistency, and the possibility of mutual complementarity of individual methods.

The article highlights modern concepts of criminalistic activity focused on detection, prevention, investigation, and suppression of criminal offenses. Special attention is given to criminal offenses against the liberty, honor, and dignity of the individual, which combine violent actions and non-material infringements on fundamental human values. The necessity of a comprehensive approach is substantiated, integrating general theoretical principles of criminalistics with practical algorithms for investigators, detectives, and prosecutors.

The structure of a comprehensive methodology is disclosed, including the identification of the research object and subject, classification of criminal offenses, development of algorithms and programs for investigative and operational measures, as well as mechanisms for interaction among law enforcement units. Emphasis is placed on the importance of a step-by-step organization of the investigation, which ensures the systematic execution of actions, consideration of the specifics of criminal offenses, and prompt response to investigative situations.

It is concluded that a comprehensive criminalistic methodology for investigating criminal offenses against liberty, honor, and dignity of the individual should have a flexible structure, combine fundamental scientific principles with practical recommendations, and be adaptable to wartime conditions, mass human rights violations, and modern technological challenges. This approach creates the conditions for forming an effective model of criminalistic methodology, capable of comprehensive detection, documentation, and investigation of criminal offenses, protecting victims' rights, and enhancing the efficiency of criminal proceedings.

Key words: criminalistic methodology, investigative methodology, criminal proceedings, pre-trial investigation, investigative (search) actions, offenses against liberty, honor, and dignity.

Постановка проблеми. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи відзначаються підвищеною латентністю та складністю доказування, що зумовлює потребу в ефективних криміналістичних підходах до їх розслідування. Практика досудового розслідування свідчить про відсутність цілісної та систематизованої методики, яка б ураховувала криміналістично значущі особливості цієї групи правопорушень. У зв'язку з цим актуальною є проблема наукового обґрунтування та побудови комплексної моделі методики розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, зорієнтованої на потреби сучасної слідчої практики.

Метою дослідження є наукове обґрунтування та розроблення комплексної моделі методики розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, спрямованої на підвищення ефективності досудового розслідування з урахуванням криміналістично значущих особливостей цієї категорії правопорушень.

Стан опрацювання проблематики. Стан дослідження показує, що пошук підстав для класифікації криміналістичних методик у різні періоди здійснювали В.П. Бахін, А.Ф. Волобуєв, М.М. Єфімов, В.О. Коновалова, Г.А. Матусовський, В.А. Журавель, І.В. Пиріг, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітько, С.С. Чернявський та інші науковці. Хоча фундаментальні ідейні засади криміналістичної методики сформовані класичними теоретиками, сучасна вітчизняна наука розвиває ці положення в контексті конкретних груп кримінальних правопорушень і складових досудового розслідування, проте залишається недостатньо узагальненою у вигляді комплексної моделі, адаптованої до розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення наукових позицій щодо класифікації методик розслідування кримінальних правопорушень демонструє, що у цій сфері існує значна розбіжність думок. Науковці часто змішують підстави для виділення рівнів методик, що призводить до дублювання категорій і нечіткості взаємозв'язків між ними. Підстави для класифікації часто обираються умовно, з огляду лише на окремі слідчі ситуації, що обмежує практичну застосовність методик. Сучасні науковці підкреслюють важливість орієнтації криміналістичної методики на виявлення, припинення, розслідування і запобігання кримінальним правопорушенням. Виявлення передбачає пошук і фіксацію інформації про підготовку, замах або вчинення закінченого діяння, припинення – перешкоджання протиправним діям, розслідування – процес пізнання обставин конкретного кримінального правопорушення, а запобігання – діяльність, що перешкоджає формуванню задуму кримінального правопорушення.

Важливо, як зазначає Г. Ю. Нікітіна-Дудікова, що в умовах сучасності криміналістична методика орієнтована на виконання завдань, пов'язаних із виявленням, припиненням та розслідуван-

ням кримінальних правопорушень, що стосуються статевої свободи та недоторканості дітей, а також на їх запобігання. Крім того, криміналістична методика має на меті забезпечення належного судового розгляду справи та підпорядковується досягненню цілей кримінального провадження [1, с. 132]. На переконання М.Л. Грібова й А.М. Черняка: запобігання злочинам – це діяльність, що перешкоджає формуванню задуму вчинення злочинів та (або) не допускає його втілення навіть як готування або замах на вчинення цих злочинів; виявленням злочинів є діяльність з пошуку та фіксації інформації про готування до злочину, замах на злочин, учинення закінченого злочину; припиненням злочинів є діяльність з недопущення злочину, який уже розпочато (зокрема перешкоджання готуванню, замаху та доведенню злочину до кінця); розслідування злочинів – це процес пізнання стороною обвинувачення факту й обставин учинення конкретного діяння (передбаченого КК України) під час досудового слідства, який утілюється в системі процесуальних дій, що застосовують з метою виконання завдань кримінального провадження загалом [2, с. 37].

Класифікації у криміналістиці застосовуються досить широко, хоча спеціальних праць із загальних проблем криміналістичної класифікації небагато [3, с. 88–89; 4, с. 29]. Одним з об'єктів криміналістичної класифікації є кримінальне правопорушення [5, с. 242]. Поняття кримінального правопорушення і конкретні його види закріплені у складах та описані в законодавстві про кримінальну відповідальність. Класифікація являє собою їх поділ на певні групи за відповідними притаманними їм ознаками, важливими, зокрема, щодо формування методик розслідування.

Як підкреслюється у багатьох криміналістичних працях, удосконалення методик розслідування окремих видів (груп) кримінальних правопорушень багато в чому залежить від розроблення криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень. Зокрема, як слушно зазначає В.В. Тіщенко, об'єкт дослідження може бути правильно пізнаний лише тоді, коли за допомогою класифікації ми проникаємо від вихідного цілого до утворюючих його елементів, частин, і від них знову до цілого, пізнаючи закономірності присутності цих частин й елементів, їх взаємозв'язку та взаємодії в рамках досліджуваної системи [6, с. 29]. Далі автор продовжує, сьогодні не йдеться про наявність єдиної, загальновизнаної та логічно узгодженої класифікації криміналістичних методик. Її відсутність, принаймні в методологічному плані, призводить до суттєвих ускладнень щодо формування та застосування методичних рекомендацій на практиці. Дискусійним у науці є питання про конкуренцію кримінально-правових і криміналістичних підстав класифікації злочинів та, отже, і методик їх розслідування. З розвитком інтеграційних підходів до криміналістичних досліджень економічних злочинів, поряд з визначенням поняття, закономірно виникає питання про їх класифікацію [7, с. 377].

Як слушно підкреслює В.В. Тіщенко, адекватне розуміння об'єкта дослідження можливе лише за умови, коли пізнання відбувається шляхом переходу від цілого до його складових елементів і частин, а далі – у зворотному напрямі, коли знову розглядається цілісність, але вже крізь призму закономірностей присутності цих частин, їх взаємозв'язків та взаємодії в межах досліджуваної системи [6, с. 30]. Такий діалектичний підхід цілком виправдано переноситься і на сферу криміналістики, адже саме через аналіз і синтез можна сформувати цілісне уявлення про закономірності вчинення, приховування та розслідування кримінальних правопорушень.

У цьому контексті методика розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи має бути побудована на високому рівні узагальнення, з урахуванням специфіки таких кримінальних правопорушень, що поєднують у собі як насильницькі дії (незаконне позбавлення волі, викрадення людини, торгівля людьми, насильницьке зникнення), так і посягання нематеріального характеру (наклеп, приниження честі та гідності, примушування до дій проти волі). Спільність цих діянь полягає у їхньому впливі на базові цінності особи – фізичну свободу, моральну недоторканність, соціальну репутацію, – що обумовлює єдність механізму протиправної діяльності та, відповідно, слідових картин.

Важливим є й те, що криміналістичні методики носять рекомендаційний характер, проте їхнє впровадження забезпечує стійкий позитивний ефект, підвищуючи якість і результативність досудового розслідування та судового розгляду. Ефективність методики виявляється у її здатності орієнтувати практику на досягнення завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України, та на забезпечення захисту прав людини.

Кожний метод розслідування, що входить до складу такої методики, має власну структуру та логіку застосування. Вона включає: понятійний апарат, що дозволяє відмежувати його від інших методів; спеціальні засоби (технічні, інформаційні, організаційні), які забезпечують реалізацію

передбачених процедур; технологію, тобто систему операцій, що гарантує досягнення поставлених цілей; а також описання правил, завдяки яким метод стає доступним і зрозумілим для практичного використання слідчими, детективами, прокурорами та іншими суб'єктами доказування.

Практика розслідувань підтверджує необхідність формування комплексної методики: за даними опитувань працівників правоохоронних органів, більшість із них вважають за потрібне закріпити у методичних рекомендаціях положення щодо типових обставин, які необхідно встановлювати під час отримання первинної інформації про кримінальне правопорушення, алгоритмів організації роботи на початковому етапі, а також моделей поведінки слідчого чи детектива у найбільш поширених слідчих ситуаціях.

У своїй основі комплексна методика розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи спирається на відповідну теоретичну концепцію. Вона розкривається через визначення її об'єкта, системи та змісту окремих елементів, місця у структурі криміналістичних знань, значення для розвитку науки та удосконалення слідчої практики, а також через постановку завдань подальших наукових досліджень. Об'єктом цієї концепції є закономірності виявлення, збирання, фіксації, дослідження та оцінки доказів у конкретних кримінальних провадженнях.

При формуванні структури криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи важливо дотримуватися як основних принципів криміналістичної науки, так і послідовності етапів процесу розслідування. У цьому контексті доцільним є спирання на базову програму поетапного розслідування злочинів, розроблену В.В. Тіщенком [7, с. 378], яка довела свою універсальність і може бути адаптована до аналізованої категорії кримінальних правопорушень.

Таким чином, комплексна криміналістична методика – це система наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, об'єднаних у групи на основі криміналістично значимих ознак. На цій підставі можна стверджувати, що система методик розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи повинна мати комплексний характер, тобто поєднувати у собі як загальнотеоретичні положення, так і прикладні алгоритми для конкретних слідчих (розшукових) дій. Загальні положення такої методики охоплюють вивчення закономірностей організації та проведення розслідування, формування понятійного апарату, визначення завдань і принципів, класифікацію злочинів, а також аналіз проблем і тенденцій розвитку науки криміналістики. Вони забезпечують системність, наукову обґрунтованість і внутрішню узгодженість методики [4, с. 235; 6, с. 39].

Окремі ж методики розробляються на основі цих загальних положень, але з урахуванням практичних потреб, особливостей слідчої й оперативно-розшукової діяльності, а також умов воєнного стану та збройного конфлікту, коли загрози свободі, честі та гідності особи набувають особливої гостроти. Саме поєднання фундаментальних засад і прикладних рекомендацій створює передумови для формування цілісної моделі криміналістичної методики, здатної ефективно забезпечити виявлення, документування й розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

Кожна окрема методика розслідування як своєрідна програма дій повинна формуватися на основі визначених методологічних засад.

По-перше, її предмет визначається особливостями криміналістичної характеристики кримінального правопорушення, ключовим елементом якої є спосіб його вчинення. Виявлення нових методів підготовки, реалізації та приховування злочинів, зокрема з використанням сучасних цифрових технологій, інформаційних мереж або міжнародних каналів, обумовлює постійну потребу в оновленні методичних рекомендацій та врахуванні динаміки злочинних технологій [8, с. 321].

По-друге, методологія криміналістичного забезпечення розслідування злочинів спрямована на пошук шляхів розв'язання ключової проблеми, яка полягає в суперечності між двома видами діяльності – злочинної та правоохоронної, дослідження яких охоплює предметна сфера науки криміналістики, залучаючи низку методів наукового пізнання [9, с. 72].

По-третє, основу кожної методики становлять алгоритми та програми проведення процесуальних дій і оперативно-розшукових заходів, у тому числі їх комплексів у вигляді тактичних операцій. Їх спрямованість і послідовність визначаються конкретними умовами розслідування. Наприклад, методика розслідування незаконного позбавлення волі істотно відрізняється від методики розслідування наклепу чи приниження честі та гідності, проте всі вони базуються на спільних закономірностях організації пізнавальних процесів, що мають бути враховані під час формування комплексної методики. Технологічний підхід у криміналістиці призначений перш за все для до-

слідження складних процесів злочинної діяльності, а також стратегії діяльності з розслідування злочинів. Разом із тим, з позицій технологічного підходу можливо розглядати цілеспрямовані, послідовні процеси, що пов'язані із вирішенням окремих техніко-криміналістичних і тактичних завдань. Розробка технологічного підходу дозволяє розглянути різні процеси у слідчій та експертній діяльності з позиції ефективності та доцільності застосування програмування, а також послідовності їх запровадження [10, с. 321].

Зазначені структурні елементи набувають концептуального значення в межах створення моделі комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Як слушно підкреслює В.М. Шевчук, окрема криміналістична методика має інформаційно-пізнавальну спрямованість і фактично являє собою інформаційно-пізнавальну модель, яка розробляється на підставі вивчення та узагальнення значної кількості практики розслідування кримінальних правопорушень і відображає саме типове для всього масиву розслідуваних деліктів і містить науково обґрунтовані та апробовані практикою методико-криміналістичні рекомендації. Пізнавальна цінність цієї моделі полягає в тому, що суб'єкти досудового розслідування та судового розгляду (слідчий, детектив, прокурор, суддя) мають можливість використовувати її як своєрідний орієнтир стосовно підвищення ефективності та оптимізації процесу виявлення, розслідування, профілактики кримінальних правопорушень та їх судового розгляду [11, с. 251–252].

Враховуючи позиції Антощука А.О. розробка методики розслідування є важливим етапом у процесі забезпечення правопорядку та розкриття кримінальних правопорушень. Це структурований підхід, що містить у собі набори визначених принципів, правил та методів, які застосовуються правоохоронними органами для виявлення, фіксації, вилучення, використання та оцінки доказів [12, с. 13].

На підставі вищевикладеного, можна виокремити структурні елементи, які входять у структуру криміналістичної методики. Так, початковий етап розслідування передбачає: 1) аналіз отриманої інформації про кримінально-релевантну подію, виявлення ознак, що вказують на кримінальні правопорушення проти свободи, честі та гідності особи (наприклад, викрадення, насильницьке зникнення, торгівля людьми), попередню кваліфікацію події та визначення напрямку розслідування; 2) співвіднесення події з певним видом чи групою кримінальних правопорушень на основі криміналістичної класифікації, що дозволяє обрати відповідну методику або зафіксувати потребу в її модифікації, використати евристичні прийоми та елементи базової моделі; 3) застосування даних криміналістичної характеристики кримінального правопорушення (способу вчинення, обстановки, особливостей слідової картини), формування загальних і окремих слідчих версій, визначення можливих джерел доказів; 4) співставлення конкретної слідчої ситуації з типовими ситуаціями, передбаченими методиками, виявлення прогалин чи суперечностей у вихідній інформації та шляхів їх перевірки; 5) формулювання тактичних завдань, планування першочергових слідчих (розшукових) і процесуальних дій; 6) розроблення і перевірку версій, що впливають із зібраних відомостей, з урахуванням необхідності встановлення криміналістично значущих обставин; 7) організацію взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, патрульною поліцією та іншими службами з метою невідкладного припинення кримінального правопорушення, затримання підозрюваних і фіксації доказів «за гарячими слідами».

Подальший етап розслідування включає: 8) аналіз результатів початкових слідчих (розшукових) дій і перевірки версій, узагальнення здобутої інформації; 9) побудову інформаційної моделі протиправної події (наприклад, механізму викрадення, системи переміщення потерпілих чи технології торгівлі людьми); 10) оцінку рівня реалізації завдань початкового етапу, з'ясування причин неуспіху та пошук нових тактичних рішень; 11) складання розгорнутого плану розслідування, деталізацію обставин кримінального правопорушення та перевірку версій стосовно конкретних підозрюваних; 12) встановлення всіх учасників протиправної діяльності, розподілу ролей між ними (організаторів, виконавців, пособників, підбурювачів), характеру їх зв'язків з потерпілими; 13) визначення комплексу тактичних операцій, спрямованих на встановлення всіх епізодів діяльності, виявлення організованих форм злочинності, тривалості та масштабів протиправної діяльності; 14) детальне вивчення особи підозрюваного, його соціально-демографічних характеристик, ролі у злочинному задумі, що дає змогу правильно обрати тактику допиту, застосування запобіжних заходів, оцінити пом'якшувальні чи обтяжуючі обставини; 15) виявлення форм протидії слідству з боку злочинців або їхніх спільників і вироблення заходів щодо її подолання; 16) встановлення шкоди, заподіяної потерпілим (у тому числі немайнової, пов'язаної з приниженням

честі та гідності), а також вжиття заходів для відновлення прав потерпілих та забезпечення відшкодування збитків.

Така поетапна модель є гнучкою: вона може деталізуватися та розширюватися залежно від характеру протиправної діяльності, кількості епізодів, специфіки слідової картини, кола учасників і потерпілих, а також від рівня та змісту протидії розслідуванню. Особливої ваги вона набуває в умовах збройного конфлікту та воєнного стану, коли фіксація та доказування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи ускладнюються масовістю посягань, їх системністю та участю організованих груп.

Висновки. Узагальнений аналіз наукових позицій щодо класифікації та розробки методик розслідування кримінальних правопорушень свідчить про наявність суттєвих методологічних проблем у цій сфері. Науковці часто застосовують різні підстави для виділення рівнів методик, що призводить до дублювання категорій, нечіткості взаємозв'язків між ними та обмежує практичну застосовність. Відсутність логічної послідовності між загальними, особливими та окремими категоріями методик ускладнює формування цілісної системи криміналістичних знань. Саме тому, формування ефективної криміналістичної методики вимагає поєднання загальнотеоретичних положень із прикладними алгоритмами для практичної діяльності слідчих, детективів, прокурорів та інших суб'єктів доказування. Система методик розслідування кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи повинна мати комплексний характер, поєднувати фундаментальні принципи криміналістики та практичні рекомендації, що забезпечує її адаптивність до різних слідчих ситуацій, умов воєнного стану та сучасних викликів практичної діяльності. Такий підхід формує передумови для створення цілісної, ефективної та науково обґрунтованої моделі криміналістичної методики, здатної забезпечити належне виявлення, фіксацію та розслідування кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 624 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/45c1015d-9bb3-4903-be7d-1d58002dae71>.
2. Грібов М.Л., Черняк А.М. Протидія злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів: поняття та зміст. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 46–52. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ef596ae2-f7b5-4ebb-a722-583772f678a5/content>.
3. Салтевський М.В. Криміналістика : підручник. У 2-х ч. Х.: Консум, 2001. 528 с.
4. Криміналістика: курс лекцій (ч. 1) / В.П. Бахін, І.В. Гора, П.В. Цимбал. Ірпінь: Акад. ДПС України, 2002. 356 с.
5. Степанюк Р.Л. Проблеми розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кримінальної юстиції України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 242–247. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/75816546-f9a4-4f45-ba93-2c761d12645b/content>.
6. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
7. Тіщенко В.В. Виникнення, розвиток і сучасний стан криміналістичної методики розслідування. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*: зб. наук. пр. Одеса, 2017. Т. XIX. С. 373–380. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/79724ed7-5131-4d28-828e-0a09a5797867/content>.
8. Керівництво з розслідування злочинів: наук.-практ. посіб. / В.Ю. Шепітько, В.О. Конова-лова, В.А. Журавель та ін. ; за ред. В.Ю. Шепітька. Х.: Одіссей, 2010. 464 с.
9. Черноус Ю.М. Методологічні засади криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1 (13). С. 63–76. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/351/354>.
10. Тіщенко В.В. Технологічний підхід як інноваційний напрямок у розвитку криміналістичної науки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2015. № 2. С. 316–318. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/187/171>.

11. Шевчук В.М. Концептуальні основи формування окремих криміналістичних методик (проблеми визначення поняття та ознак). *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2020. № 86. С. 246–258. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2452>.
12. Антощук А.О. Структура криміналістичної методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право Том 4 № 87 (2025). С. 11–16. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.1>.